

- тронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.c2es.org/docUploads/Multi-Gas.pdf>.
13. The Renewable Fuels Standard: Impact for Agriculture and Consumers The Philadelphia Society for Promoting Agriculture [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psponline.com/assets/Urbanchuk-PSPA-Presentation-Mar-2014.pdf>.
  14. John D. Anderson¹, Keith H. Coble (Impact of renewable fuels standard ethanol mandates on the corn market) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www1.eere.energy.gov/cleancities/pdfs/afn5_2.pdf.
  15. Віктор Роженко, Володимир Марченко, Ігор Роженко Перспективи біопалива в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-07-14-09/643-2011-09-21-12-25-53.html>.
  16. Віктор Панков – виробництво біоетанолу у 2014 році складе близько 150 тисяч тонн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/novini/14095-virobnictvo-boetanolu-u-2014-goc-sklade-blizko-150-tisyach-tonn.html>.
  17. Організація об'єднаних націй в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://brc.undp.org.ua/>.
  18. Медоуз Д.Х. Электронный оракул: компьютерные модели и решение социальных проблем : пер. с англ. / Д.Х. Медоуз, Дж.М. Робинсон. – М. : Бином. Лаборатория знаний, 2013. – 527 с.

УДК 339.13

Дудник В.В.*аспірант кафедри економічної інформатики
Національної металургійної академії України*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

У статті розглядається спосіб формування системи показників та забезпечення інформаційної підтримки для оцінки фінансово-господарської діяльності в державних установах, що фінансуються в рамках впровадження системи контролінгу на підприємствах. Наведено алгоритм проведення аналізу фінансово-господарської діяльності на підприємстві, яка сприяє поліпшенням у системі фінансового контролінгу бюджетного підприємства.

Ключові слова: контролінг, система показників, інформаційна підтримка, інформаційна база, аналіз діяльності.

Дудник В.В. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье рассматривается способ формирования системы показателей и обеспечения информационной поддержки для оценки финансово-хозяйственной деятельности в государственных учреждениях, финансируемых в рамках реализации системы контроллинга на предприятиях. Приводится алгоритм проведения анализа финансово-хозяйственной деятельности на предприятии, который облегчает внедрение улучшений в системе финансового контроллинга бюджетного предприятия.

Ключевые слова: контроллинг, система показателей, информационная поддержка, информационная база, анализ деятельности.

Dudnik V.V. INFORMATION SUPPORT OF COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF STATE-FINANCED INSTITUTIONS

This paper examines a method of forming an indicator system and providing data support for evaluation of financial and economic activities in state-financed institutions as a part of implementation of a controlling system in enterprises. We show a step-by-step analysis of financial and economic activities in an enterprise which facilitates improvements in the financial controlling system of the enterprise.

Keywords: controlling, indicator system, information support, information database, activity analysis.

Постановка проблеми. Як відомо контролінг являється складовою концепції системного управління і зазвичай впроваджується в тих організаціях, де управління знаходиться в кризі або господарська діяльність не відповідає сучасним вимогам і вимогам ринку. Підставами для розробки та впровадження системи контролінгу в організації являються погіршення економічних показників, поява нових цілей; відсутність узгодження цілей; застарілі методи планування і аналізу; невідповідність наявних методик обліку і аналізу вимогам для відстежування діяльності і ухвалення управлінських рішень; дублювання або відсутність деяких функцій, наявність конфліктних ситуацій при їх виконанні. За виконання таких умов виникає необхідність впровадження системи контролінгу за різними напрямками: організація, продукція, закупівлі, персонал, устаткування, система інформаційного забезпечення і звітність [1].

Вирішення проблеми з'єднання управлінської інформації в єдине ціле в рамках окремої установи покладено на контролінг. Інструменти контролінгу можна класифікувати за двома критеріями – облас-

тю застосування та періодом дії. Одним з найбільш ефективних методів впровадження контролінгу являється поетапна зміна інформаційних і управляючих потоків організації.

На багатьох підприємствах на теперішній час існує нагальна необхідність в інтегровано методичній та інструментальній базі підтримки основних функцій менеджменту – планування, контролю, обліку і аналізу, координації всебічних аспектів управління бізнес-процесами. Наслідком являється зростання зацікавленості з боку багатьох організацій до програмного забезпечення планування та обліку на підприємстві. Але лише впровадження навіть дуже сучасних і дорогих програмних продуктів не може і не буде сприяти побудові чіткої, об'єктивної моделі функціонування підприємства, якщо не будуть використовуватися сучасні методи аналізу і прогнозування, а менеджмент не в змозі розробити навіть середньотермінові плани. Слід зазначити, що інструменти, які використовуються менеджерами і аналітиками, розрізняються за підрозділами. Ця обставина також може викликати труднощі в координації та недо-

статність інформації в керівництві. Саме проблему об'єднання управлінської інформації в єдине ціле в межах окремої організації і вирішує контролінг.

Відзначимо, що необхідно ретельно продумувати та зважувати необхідність впровадження того чи іншого інструменту. Наприклад, для підприємства, що є монополістом на ринку, непотрібні інструменти для докладного аналізу діяльності конкурентів. У таких випадках система бюджетування є найбільш доцільним методом планування. Для організації, отримання доходів яких залежить від творчого потенціалу співробітників, використання такої системи часто дає негативний ефект через зниження мотивації.

При впровадженні контролінгу необхідно ретельно оцінювати ті інструменти, які будуть впроваджуватися, і зіставляти складність впровадження, необхідність отриманої інформації та відповідність отриманої моделі підприємства дійсності. Покрокова методика впровадження контролінгу дозволяє оптимізувати використання трудових і фінансових ресурсів.

Фінансово-економічний аналіз являється однією з найважливіших функцій системи контролінгу на підприємстві, і дозволяє вирішити питання розробки стратегії і тактики підприємства, контроль над їх виконанням отримання об'єктивних оцінок результативності діяльності підприємств і виявлення резервів її підвищення. У процесі дослідження діяльності підприємства доцільно використання моделей, що надають можливість використання отриманих результатів як в якості орієнтира майбутнього розвитку економічної системи, так і в якості бази для порівняння і оцінки досягнутого стану для обґрунтування та прийняття управлінських рішень у конкретній ситуації.

Враховуючи, що аналіз фінансово-економічного стану підприємства передбачає не лише поточну оцінку діяльності підприємства, але і оцінку стану підприємства в майбутніх періодах, то отримані результати можна використати для прогнозування.

Метою роботи є дослідження методів аналізу поточного фінансово-економічного стану підприємства, а також використання існуючих методик для оцінки стану підприємства в поточному та майбутніх періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для вивчення факторів впливу на результати діяльності підприємства та підрахунку резервів, в аналізі діяльності застосовуються різні способи обробки економічної інформації. Застосування тих, чи інших способів, залежить від мети і завдань аналізу досліджуваного об'єкта, технічних можливостей виконання розрахунків та багатьох інших факторів.

Об'єктивна оцінка фінансово-економічного стану сучасного підприємства є основопологаючою в процесі прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вона являється основою для визначення стратегії розвитку підприємства, одним із ключових показників як для інвесторів так і кредиторів.

Динамічні зміни економічних взаємовідносин між різними суб'єктами вимагають відповідного інформаційного забезпечення про фінансово-економічне становище суб'єкта ринкової економіки. Фінансова звітність є основним формалізованим джерелом інформації для оцінювання та аналізування фінансово-економічного стану підприємства.

У вітчизняній економічній літературі часто зазначається, що «необхідною умовою для залучення інвестицій через ринок цінних паперів є надання інвестору об'єктивної інформації щодо інвестиційної

привабливості підприємства із застосуванням ефективних показників платоспроможності та фінансової стабільності, розрахованих за даними фінансової звітності» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про наявність проблем відносно повноти і якості джерел інформаційної для встановлення об'єктивного рівня фінансово-економічного стану сучасного підприємства. Наприклад, Т. Кучеренко зробив висновок, що «існуючі принципи побудови балансу не відповідають економічній концепції контрольованих ресурсів, а тому не надають корисної інформації зовнішнім користувачам щодо фінансового стану суб'єкта господарювання» [4].

Відомий російський науковець Я. Соколов наголошує на тому, що «нові методологи вилучили такі поняття, як «відвернені кошти» і «стійкі пасиви», відсутність яких, безумовно, спотворює результати аналізу фінансового стану фірми» [9].

Також обговорюється питання про достовірність результатів оцінки фінансово-економічного стану підприємств різних економік на основі використання традиційних методик. Я. Шеверя зазначає, що «відмінності в складанні джерел інформації (фінансових звітів за різними стандартами) вимагають змін і пристосувань прийомів та методів для здійснення правильного фінансового аналізу» [11].

У сучасній економіці показники аналізу фінансово-економічного стану підприємства є важливою складовою загальної інформаційної системи управління, передусім для забезпечення стійкого функціонування підприємства. На практиці оцінка фінансово-економічного стану підприємства, незалежно від використовуваної методики, зводиться переважно до розрахунку числових значень фінансових коефіцієнтів, показників структурних зрушень, темпів їх зміни.

Успіх проведення фінансового аналізу залежить від обраного для цього методу.

Найчастіше на практиці використовуються наступні методи фінансового аналізу [1; 5]: горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; трендовий аналіз; метод фінансових коефіцієнтів; порівняльний аналіз; факторний аналіз.

У відповідності до [8] фінансовий стан підприємства характеризує його фінансову конкурентоспроможність. Рух наявних матеріальних цінностей, трудових і матеріальних ресурсів супроводжується створенням та витратанням грошових засобів. Це означає, що не можливо проводити виробничу, господарську та фінансову діяльність на підприємстві, не визначаючи його майновий стан і фактори, що впливають на цей стан, не порівнюючи прибутки й витрати.

Фінансовий стан підприємства відображає всі аспекти його виробничо-господарської діяльності. За допомогою аналізу фінансового стану підприємства можна оцінити минулий, поточний та перспективний стан підприємства в ринковому середовищі і прийняти рішення, які можуть впливати на його подальшу виробничо-господарську діяльність.

М.Я. Коробов зазначає, що фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності, доцільністю та ефективністю їх розміщення і використання у фінансових взаємовідносинах з іншими суб'єктами господарської діяльності, платоспроможністю і фінансовою стійкістю [5].

Постановка завдання. Відстеження та оцінювання ефективності діяльності підприємства вимагає

перш за все проведення комплексної оцінки фінансово-економічної діяльності установи, контролю над виконанням прийнятих рішень і виявлення резервів її підвищення. Процес дослідження діяльності підприємства вимагає узагальнення моделей, що надають можливість використання отриманих результатів як в якості орієнтира майбутнього розвитку економічної системи, так і в якості бази для порівняння і оцінки досягнутого стану для обґрунтування та прийняття управлінських рішень у конкретній ситуації, а також уточнення використання існуючих методик для оцінки стану підприємства в поточному та майбутніх періодах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансово-економічна діяльність підприємства потребує всебічного аналізу, який можливо проводити за наступними кроками:

Крок 1. Формування та аналіз мети діяльності підприємства.

Проведення фінансового аналізу залежить перш за все від мети та задач підприємства, включаючи власника засобів виробництва (держава), персоналу підприємства і керівництва, постачальників та партнерів, податкових органів. Всі вони зацікавлені в ефективній діяльності підприємства. Наприклад, власників засобів виробництва цікавлять фінансові результати і фінансова незалежність підприємства, персонал підприємства та керівництво зацікавлені в фінансових результатах, рентабельності виробництва та ін.

Крок 2. Формування інформаційної бази.

Базою для комплексного економічного аналізу являються матеріали фінансової звітності, оскільки реальний процес діяльності підприємства фіксується в комплексній системі бухгалтерського обліку. При цьому комплексність фінансового аналізу передбачає використання систем показників у цілому, а не окремих показників. Важливими вимогами до системи показників є: широта охопту показниками системи всіх сторін діяльності підприємства, взаємозв'язок цих показників, логічна побудова одних показників з інших.

Крок 3. Побудова таблиці порівнянь.

На цьому кроці окремі статті балансу підприємства та звіту про фінансові результати агрегуються з метою розрахунку фінансових коефіцієнтів і групуються в окремі специфічні групи, для яких формується матриця попарних порівнянь фінансово-економічних показників. Під матрицею попарних порівнянь мається на увазі матриця $\Phi_{ij} // N \times N$ фінансово-економічних показників, елементами якої є [10]:

$$\Phi_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо } t(\Phi_i) > t(\Phi_j) \\ 0, & \text{якщо темпи росту не порівнюються,} \\ -1, & \text{якщо } t(\Phi_i) < t(\Phi_j) \end{cases} \quad (1)$$

де $t(\Phi_i)$ – темп росту i -го показника (розраховується як відношення значення показника в поточному та базовому (попередньому) періодах, тобто $t(\Phi_i) = \Phi_i(t) / \Phi_i(t-1)$;

N – кількість фінансово-економічних показників.

Темпи росту показників вважаються не порівнюваними, якщо для відомих у поточному періоді фінансових коефіцієнтів не можливо встановити, якою повинна бути їх позитивна динаміка – направлена на зростання чи спадання.

Процес формування динамічної моделі аналізу складається з наступних етапів:

- формування та аналіз мети;
- відбір аналітичних коефіцієнтів;
- формування груп фінансово-економічних показників;

- впорядкування фінансово-економічних показників кожної групи за темпами їх росту чи приросту;
- побудова матриці попарних порівнянь фінансово-економічних показників з використанням фінансово-оперативних коефіцієнтів.

Крок 4. Аналіз інформаційної бази.

Доцільно проводити в наступному порядку:

4.1. За вихідними даними статей балансу підприємства і звіту про фінансову діяльність будується фактична матриця попарних порівнянь темпів росту фінансово-економічних показників, що входять до певної групи.

4.2. Розраховуються узагальнюючі оцінки фінансового стану підприємства за групами показників, які характеризують ступінь наближення фактичної матриці до еталонної, тобто:

$$C = \frac{\sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N a_{ij}}{\sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |e_{ij}|}, \quad (2)$$

де C – оцінка фінансово-економічної стабільності підприємства;

N – кількість показників в еталонній моделі;

i, j – номери показників;

a_{ij} – елемент матриці співпадань фактичного та еталонного співвідношення темпів росту показників (дорівнює одиниці, якщо значення фактичного співвідношення темпу росту показника не менше відповідного еталонного значення і нулю в інших випадках);

e_{ij} – елемент матриці еталонних співвідношень між темпами росту показників.

Оцінка стабільності змінюється в діапазоні від нуля до одиниці. Чим ближче оцінка стабільності до одиниці, тим більше еталонних співвідношень між показниками виконано.

4.3. Проводиться факторний аналіз узагальнюючих оцінок фінансового стану підприємства, у процесі якого визначаються і оцінюються за ступенем впливу основні фактори, що впливають на господарську діяльність підприємства [2; 4; 5].

4.4. Проводиться якісний аналіз отриманих результатів з метою виявлення проблем та напрямів підвищення фінансово-економічної стабільності підприємства;

4.5. Прогнозування параметрів фінансового стану в короткотерміновій або віддаленій перспективі [2].

Крок 5. Формування комплексної рейтингової оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Комплексна рейтингова оцінка повинна враховувати все важливі параметри фінансово-економічної та виробничої діяльності підприємства і при її побудові необхідно використовувати дані про виробничий потенціал підприємства, його рентабельність та ділову активність, фінансову незалежність і майновий стан та інші.

Рейтингову оцінку можна визначати за формулою адитивної згортки [12]:

$$R = \sum_{i=1}^N \lambda_i k_i, \quad \sum_{i=1}^N \lambda_i = 1, \quad (3)$$

де λ_i – ваговий коефіцієнт, $i = \overline{1, N}$;

k_i – оцінка за i -ю групою показників.

Вагові коефіцієнти отримуються після ранжування показників на основі експертних оцінок:

$$k_1 > k_2 > \dots > k_N. \quad (4)$$

При цьому кожний з експертів пропонує свій порядок за спаданням значущості блоків фінансово-економічних показників.

Таблиця 1

Матриця попарних порівнянь за групами показників фінансової звітності і розрахунок вагових коефіцієнтів

№	Група показників	1	2	3	4	5	6	Сума	Ваговий коефіцієнт
1	ділової активності	1	1	1	1	1	1	6	0,28571429
2	рентабельності	0	1	1	1	1	1	5	0,23809524
3	майнове положення	0	0	1	1	1	1	4	0,19047619
4	фінансової незалежності	0	0	0	1	1	1	3	0,14285714
5	ліквідності платоспроможності	0	0	0	0	1	1	2	0,0952381
6	положення на ринку цінних паперів	0	0	0	0	0	1	1	0,04761905

На основі переваг експертів будується узагальнена ранжировка вигляду (4), потім будується матриця попарних порівнянь за групами показників фінансової звітності. При цьому, якщо одній групі показників віддається перевага в порівнянні з іншою, то відповідний елемент матриці попарних порівнянь x_{ij} дорівнює одиниці, інакше – нулю.

Розрахунок вагового коефіцієнта відповідного групи проводиться за формулою:

$$\lambda_i = \frac{\sum_{j=1}^n x_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n x_{ij}} \quad (5)$$

Припустимо, що виділено шість груп показників фінансової звітності (наприклад ліквідності платоспроможності, ділової активності, рентабельності, фінансової незалежності, положення на ринку цінних паперів, майнового положення) (таблиця 1).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведення комплексного аналізу фінансово-економічного стану підприємства на основі динамічного аналізу з використанням еталонної матриці надає можливість: отримати об'єктивну оцінку поточного фінансового стану та фінансових результатів підприємства; виявити причини зміни фінансового стану та фінансових результатів підприємства; розрахувати комплексну оцінку, що враховує найважливіші параметри фінансово-економічної та виробничої діяльності підприємства; підготувати обґрунтовані управлінські рішення в області фінансів з метою покращення фінансового стану і фінансових результатів підприємства, підвищення ефективності господарчої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту / І.А. Бланк / – К., 1999.
- Захарчук Н.М. Аналіз фінансової звітності як факторів прийняття інвестиційних рішень / Н.М. Захарчук // Інноваційна економіка. Всеукр. науково-виробничий журнал [Текст]. – 2010. – № 1. – С. 196-199.
- Зоріна О.А. Організація контролінгу в Україні: питання теорії і практики / О.А. Зоріна // Вісник національного університету «Львівська політехніка»: Збірник наукових праць. – Вип. 647(113): Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів, 2009.
- Кучеренко Т. Баланс в контексті з ресурсною концепцією капіталу / Т. Кучеренко // Вісник Тернопільського національного економічного університету [Текст]. – 2009. – № 1. – С. 148-159.
- Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз підприємств. – К., 2000. – 378 с.
- Лаута Ю.С., Герасимов Б.И. Создание системы контроллинга на промышленном предприятии / Под научн. ред. д-ра эконом. наук, проф. Б.И. Герасимова. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2005. – 96 с.
- Об управленческом контроллинге [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.intalev.ua/>. – Назва з екрана.
- Олексюк О.С. Системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікрорівні. – К., 1998. – 507 с.
- Соколов Я. Досвід змін у бухгалтерському обліку Росії / Я. Соколов // Бухгалтерський облік і аудит [Текст]. – 2004. – № 5. – С. 28-34.
- Уточнение содержания контроллинга как функции управления и его поддержки [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.management.com.ua/finance/>. – Назва з екрана.
- Шевєря Я.В. Методи аналізу та прийняття рішень на підставі фінансових звітів, які складені за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку / Я.В. Шевєря // Науковий вісник Ужгородського університету [Текст]. – 2007. – Спец. вип. 22. – Ч. II. – С. 351-357. – (Серія Економіка).
- Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій [Текст]: Навчальний посібник / – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с.
- Ярошук С. Роль концепції «контролінгу» у процесі управління підприємством [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/V/Mtcdg.pdf. – Назва з екрана.